

یان ترک‌کیسم:

تاریخ‌سازی و دروغ‌پردازی

عزیز آریان‌فر

به کوشش: هزیر تهرانی

پان ترکیسم :

تاریخ سازی و دروغ پردازی

(گزیده‌ای از آرای دانشمندان روس)

عزیز آریانفر

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا موضوع : پان ترکسیم موضوع : Pan-Turanianism رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵: ۴ پ ۱۷/DS رده‌بندی دیویی : ۵۴۰.۹۵۶۱/۳۳۰ شماره کتاب‌شناسی ملی : ۳۳۰۹۰۱۹	سرشناسه: آریان‌فر، عزیز / ۱۳۳۸ عنوان و نام پدیدآورنده: تاری‌سازی پان ترکسیم / عزیز آریان‌فر مشخصات نشر: لنگرود - سمرقند، ۱۳۹۵ مشخصات ظاهری: ۲۶۴ صفحه شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۷۵-۶۵-۶
---	--

انتشارات سمرقند

پان ترکسیم: تاری‌سازی و دروغ‌پردازی عزیز آریان‌فر

چاپ نخست - ۱۳۹۹

شمارگان : ۷۵۰

طرح روی جلد و صفحه‌آرایی:

مریم‌السادات موسویان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۷۵-۶۵-۶

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است

samarghandpub@yahoo.com

فهرست نوشته‌ها

- پیش‌گفتار ۳
- شماری از آثار دست اول علمی درباره‌ی ایران، آسیای مرکزی و تونده‌های ترکی زبان:
- دست‌آورد کار پژوهشگران پژوهشکده خاورشناسی سن‌پترزبورگ روسیه ۱۳
- گذشته‌نمادین: کشاکش بر سر [گورستان‌های] نیاکان در آسیای میانه،
- دکتر ویکتور شنیر المان ۲۴
- افسانه‌ها درباره «نیاکان کبیر» - پروفیسور دکتر کوزنتسف ۶۹
- چگونه درباره «نیاکان کبیر» افسانه پردازی می‌شود، پروفیسور کوزنتسف
- و پروفیسور دکتر چچنف ۸۴
- ایرانیزاسیون و ترکیزاسیون منطقه ففقاژ مرکزی - پروفیسور دکتر کوزنتسف و. ا. ۱۰۵
- از «پهنه‌های آریایی» تا افسانه‌های اذربایجانی - پروفیسور دکتر گارنیک آساطوریان ۱۷۸
- افسانه درباره دولت ازبک، «نیاکان کبیر» و خیال‌پردازی‌های تاریخی کریموف،
- بانو دکتر والریا اندریوا ۲۰۲
- کشوری که در برابر چشمان تاریخ به دنیا آورده شد (در پیوند با مسالهی تشکیل
- جمهوری ازبکستان شوروی) - پژوهشمند اکادمیسین ر. ماسف ۲۳۱

بیش گفتار

به گواهی تاریخ، خداوندان زور و زر دردمندانه و سوگوارانه پیوسته برای دستیابی به اهداف و اغراض آزمندانه خویش به جعل و تحریف و دستکاری تاریخ پرداخته و از پدیده‌هایی چون زبان، آیین و تیره و تبار و نژاد همچون ابزارهایی به سود خود بهره‌گیری نموده‌اند و می‌نمایند.

از سوی دیگر، دیده می‌شود که کشورهای تازه پدید آمده در پهنه گیتی و کارزار سیاست، پیوسته دراندیشه افسانه پردازی و ساختن پیشینه‌های جعلی و ساختگی برای خود و کشاندن رشته قدمت خود تا سپیده دم تاریخ و پیونددهی فرهنگ و تمدن خود با بزرگترین کانون‌های تمدنی جهانی در دوران باستان‌اند.

ما در نوشته دست داشته بر کشورهای نوزاد پدید آمده در گستره پسا شوروی پیشین در آسیای میانه و قفقاز درنگ می‌کنیم و می‌بینیم که کار افسانه‌سرایی و گزافه‌گویی و اغراق و مبالغه درباره نیاکان کبیر و گذشته درخشان و تابناک تاریخی که پیوسته سر از سپیده دم تاریخ بر می‌آورند، به کجا رسیده است و چگونه آفاق و انفس را در نور دیده است.

در این اواخر که بازار پان‌ترکیسم در کشور ما هم گرم شده است، فربه شدن بیش از حد این ایدئولوژی می‌تواند زبان‌های بسیاری جدی بر پیکر رنجور همبستگی ملی در کشور وارد بیاورد و موجب پدیدآیی شکاف‌ها و گسستگی‌های بیشتری گردد.

همان‌گونه که در سده گذشته ایدئولوژی افراطی اولتراناسیونالیستی پشتون‌پسمن توانست کشور [افغانستان] را دچار دودستگی ساخته و به‌گونه ناروایی به دو بخش پشتون و غیر پشتون

تقسیم کند، اکنون اگر جلو پان ترکیسم گرفته نشود، بیم آن می‌رود که فتنه‌های بسیار خطرناکی را چاق نموده و این بار کشور را به دو بخش «ترک‌تبار» و «غیر ترک‌تبار» تقسیم نماید و یا دست‌کم در شمال منشای بحران و تنش گردد. به ویژه این که در این اواخر نوشته‌های بی سر و تهی هم در آشفته بازار بی پرسان کشور به میدان آمده‌اند که در آن‌ها تلاش شده هزاره‌ها را هم خلاف همه داده‌های علمی و تاریخی «ترک‌تبار» معرفی کنند. بایسته می‌دانم بار دیگر یادآور شوم که ایدئولوژی پان ترکیسم یک ایدئولوژی افراطی است که از سوی محافل صهیونیستی برای ناآرام ساختن ایران و جمهوری‌های ترکی زبان شوروی پیشین به میان آمده و هیچ ربطی به باشندگان شریف ترکی زبان منطقه ندارد. این ایدئولوژی که در واپسین سال‌های حیات نکبت‌بار امپراتوری ارتجاعی عثمانی در افق سیاسی جهان پدیدار گردیده بود، و در سیمای ایدئولوژی سیاسی و باوری ترکان جوان تبارز نموده بود، منشای کشتارهای عام وحشیانه بزرگی در میان یونانیان، کردها و به ویژه ارمنی‌ها گردید.

باید گفت که با توجه به این که آتاترک آدم بسیار روشن‌بین و خردورز بود، با این ایدئولوژی پدرود گفت و دولت ترکیه مدرن را در چهارچوب همین مرزهای شناخته شده بین‌المللی کنونی تعریف کرد. در نتیجه جهان را از شر پان ترکیسم برای چندی نجات داد. مگر، درمندان در اوضاع و احوال کنونی که در ترکیه یک دولت ارتجاعی و واپسگرا حاکم است، با پشتیبانی سردمداران این کشور بار دیگر به دهل احیای امپراتوری شریر، خونخوار و فاسد عثمانی دمیده می‌شود و با تیغ دو دم اخوانی‌گری (که پروژه دیگر صهیونیستی است) و پان ترکیسم به جان کشورهای منطقه افتاده‌اند و بار دیگر سراسر منطقه را به کام آشوب و بحران فروبرده‌اند.

خطر این بار از آن رو بسیار بزرگ است که سرمایه سرشار باد آورده نفتی و گازی کشورهای مرتجع عرب مانند عربستان سعودی و قطر در دسترس اردوغان و گولن قرار دارد. این است که همه روزه در عراق، سوریه، قفقاز، آسیای میانه و افغانستان و همین گونه در کشورهای افریقایی مانند لیبی، مصر، و... شاهد بحران هستیم. البته، در همه این بحران ها دست های پیدا و پنهانی چه از آن سوی اقیانوس و چه در این سو در کار هستند. با این هم، کشور کلیدی پیاده کننده این پروژه ها همانا ترکیه است که بدون آن هیچ پروژه ای نمی تواند پیاده شود.

حالا دیگران به کنار، گستره پهناوری از شمال کشور ما در اثر توطئه ها و دسایس مشترک ترکیه و پاکستان و کشورهای مرتجع عربی و پشتیبانان جهانی شان دارد آهسته آهسته به کام آتش فرو می رود. اتحاد نامقدس تندروی و بنیادگرایی اسلامی (در سیمای داعش) و پان ترکیسم می تواند برای ما درد سرهای فراوانی بیافریند. از همین رو است که باید این جریان افراطی را نیک شناخت و کوشید راه های رهایی از شر آن را با هشیاری و خردورزی دریافت تا پیامدهای آن به کمترین حد ممکن برسد.

شایان یادآوری است که تبلیغات پان ترکیستی همه در یک بستراند:

- موجودیت نژاد یا تبار و یا هم ملت مشترک موهومی به نام ترک که گویا در آسیای میانه، قفقاز و پشته ایران پیشینه چندین هزار ساله داشته باشد،
- و همین گونه ادعا بر ترکی بودن همه فرهنگ ها و تمدن ها و دولت های خاورمیانه و ایران و هند و امپراتوری بیزانس (بیزانتین) که اکنون به نام ترکیه نام گذاری شده است
- و همسایگی و همزیستی مسالمت آمیز گویا هزاران ساله توده های ترکی و پارسی زبان در کشور ما و آسیای میانه که این گونه می کوشند با زرنگی حضور

هزار و پنج صد ساله توده‌های ترکی زبان را خلاف همه داده‌های علمی پیشینه چندین هزار ساله ببخشند.

در این جا می‌خواهم به یک نکته بسیار مهم اشاره نمایم. در دو سده گذشته دانشمندان خاورشناس روسیه تزاری و سپس شوروی و در فرجام هم روسیه کار بس بزرگی را در عرصه مطالعات توده‌های ترکی زبان و مغول در گستره مغولستان، جنوب سبیری و کشورهای آسیای میانه، قفقاز و شمال چین انجام دادند. در این راستا صدها سایت باستان شناسی با شمار فراوان اسکلت‌های مردگان و اشیاء و زیورات کشف و پشته عظیمی از مدارک و شواهد و اسناد در بایگانی‌های اکادمیک روسیه و شوروی پیشین روی هم انباشته، بررسی، ارزیابی، تجزیه و تحلیل و مورد پژوهش قرار گرفته‌اند. صدها تن از دانشمندان روسی و شوروی درباره این توده‌ها کاوش‌ها و پژوهش‌های ژرفی انجام داده و هزاران مقاله و صدها کتاب نوشته‌اند.

در دهه‌های پسین، شمار بسیاری از دانشمندان رشته‌های نوین علوم مانند علم نسب شناسی (ژنتیک)، اتنوگرافی و اتنولوژی (تبارشناسی)، انتروپومورفی (انسان سیمانگاری)، پالیونتولوژی (دیرین‌شناسی)، نومازماتیک (سکه‌شناسی)، نسخه شناسی، زبان‌شناسی تاریخی (لنگوستیک)، ریشه شناسی (ایتمولوژی) و... نیز کارهای بس ارزشمندی را درباره این توده‌ها انجام داده‌اند.

روی هم رفته بزرگترین کانون ترک‌شناسی جهان همانا پژوهشکده خاورشناسی پژوهشگاه علوم روسیه شعبه سن‌پترزبورگ شمرده می‌شود که وزین ترین مقالات و کتاب‌های را در زمینه تاریخ باستانی، میانه و نوین توده‌های ترکی زبان و مغولی نوشته‌اند.

گذشته از این‌ها، در سال‌های اخیر دانشمندان چینی نیز با مطالعات ژرف تاریخی توانسته‌اند تاریخ ۲۴ جلدی چین باستان را به یاری دانشمندان ژاپنی تدوین و مبتنی بر ترجمه‌های

نوبین به زیور چاپ آراسته سازند. همین‌گونه فرهنگ تازه ایماها یا هیروگلیف‌های چین باستان را تدوین و چاپ نمایند.

همین‌گونه اطلاعات دقیق و اکادمیک علمی درباره توده‌های ترکی زبان و مغول در شماری از انسکلوپیدی‌ها (دایره المعارف‌ها یا دانشنامه‌ها) به ویژه دانشنامه امریکانا، بریتانیکا، لاروس فرانسه و دایره المعارف کبیر شوروی (روسیه کنونی) بازتاب یافته است. روشن است کسانی که در جستجوی حقایق علمی و داده‌های مستند و دقیق هستند، باید به کند و کاو در همین آثار بپردازند. با این هم، در سال‌های اخیر شمار فراوان آثار بی‌مایه و بی‌پایه بی‌سر و ته بنا به ملاحظات سیاسی و نیز از سوی اشخاص غیر کارشناس نشر و در میان خوانندگان بی‌خبر و چشم و گوش بسته تبلیغ می‌شود، که سخت زیان‌باراند و می‌توانند بسیاری به کژراهه و بیراهه بکشانند.

فرازهایی از کتاب دست‌داشته:

«...پدیده‌ی به نام «شبه تاریخ» یا تاریخ دستکاری شده، مسخ شده و تحریف شده، علل و عوامل عمیق و دلایل ویژه خود را دارد. رنگینی و چند پارچگی موزاییک تباری و فرهنگی منطقه قفقاز، شیفتگی زایدالوصف و بیش از حد توده‌های باشنده این دیار به ریشه و خاستگاه و گذشته‌های دورشان، نبود و یا توسعه نیافتگی سنت‌های تاریخی بومی نوشتاری و مکتوب، همراه با ولع برای خویشتن‌شناسی تاریخی و استقلال و هویت سیاسی در سال‌های اخیر بستر همواری را برای برای گسترش پدیده «شبه تاریخ» parahistory فراهم نموده‌اند.

شبه تاریخ نیازی به داده‌ها، اسناد، مدارک و شواهد انباشته شده در درازای دوره‌های طولانی ندارد. همین‌گونه نیازی به ارزیابی، بررسی، تدقیق، مطالعه، کاوش و ژرفنگری

پیگیرانه و سامانمند مو به موی مدارک و مواد لازم، تجزیه و تحلیل همه جانبه آن‌ها و تدوین و پردازش مفاهیم پذیرا و متعادل و خردورزانه‌یی که برای علوم امر طبیعی شمرده می‌شوند، ندارد، بل به سرعت تئوری‌هایی می‌یابد و دیدگاه‌های خود را درباره حل مسائل حاد و مبهم به خورد جامعه می‌دهد.

کنون شبه تاریخ با جلو دودیدن پیشاروی زمان به ویژه پویا و پرتکاپو گردیده است. هدف اصلی آن نه جستجوی حقیقت علمی، بل برآوردن سریع نیازهای دیکته شده از سوی سفارش دهندگان و لاف دانش زدن بر سر بازار و نان خوردن به نرخ روز است. اکنون در قفقاز شمالی شمار چشمگیر آثار شبه علمی به این آشفته بازار آمده است که بایسته است روی آن درنگ کرد و آن را به گونه همه جانبه و عمیق تر از آن که ما بررسی می‌کنیم، ارزیابی کرد. بر آنیم و باور داریم که تاریخ نگاری آینده بی توجه و بدون تجزیه و تحلیل این مسایل جالب از کنار آن رد نخواهد شد.

...حقایق و واقعیت‌هایی به سرعت در حال دگردیسی، نیازمند نشان دادن واکنش درخور و برداشتن گام‌های مناسب از سوی علوم پایه است. خوانندگانی که در بیش‌تر موارد کارشناس و برخوردار از آگاهی‌های به اصطلاح به روز شده نیستند، باید نه تنها از جلوه گری‌ها و مشاطه گری‌های شبه علمی، بل همین گونه علمی نیز آگاه باشند و باید تفاوت میان آن‌ها و تناقض بنیادین بین آن‌ها را بدانند و قادر به مقایسه یکی با دیگری باشند.»

«پدیدآیی کشورهای نو، بیش‌تر با اسطوره پردازی‌های ملی به همراه می‌باشد، که در آن نقش اصلی را روایت‌هایی از نیاکان کبیر بازی می‌کند. چنین بر می‌آید که در آسیای میانه و قزاقستان آریایی‌ها را به عنوان نیاکان کبیر برگزیده‌اند. چسپیدن به گذشته آریایی، برای ترکمان‌ها، قزاق‌ها و ازبک‌ها به معنای تایید پرستیژ شان چونان «توده‌های بومی»، فرصتی برای پیوستن به ارنیه اروپا و دستیابی به جایگاه افتخارآمیز در تاریخ باستانی و مدرن جهان

باخترزمین است. با این حال، در پشت پرده تمایل توده‌های ترکی زبان مبنی بر پیدا کردن هویت آریایی، انگیزه‌های بسیار متفاوتی پنهان است که منجر به ظهور اسطوره‌های ملی، متضاد با یک دیگر گردیده است.

در نوشته دست داشته، نویسنده به عنوان یک تبارشناس (اتنولوژیست)، به بازگشایی این راز می‌پردازد که چرا «افسانه آریایی» در میان نخبگان سیاسی ترکی زبان چنین محبوب است و در واقعیت امر پیوندها میان آریایی‌ها و ترک‌ها چگونه بوده است؟»
... دکتربین شوروی درباره اتنوتونیز یا منشای تباری که سخن از شکل‌گیری پیچیده توده‌ها سخن بر زبان می‌آورد، اجازه می‌داد که جوامع مختلف باشندگان را در میان نیاکان کهن جا داد و آزیده زد.

... و درست همین دکتربین برای اندیشمندان ترکی زبان، زمینه چسپیدن به «ارثیه آریایی» کوچی‌های ایرانی در اوایل عصر آهن را فراهم نمود. با این حال، در پشت پرده این فرصت و تمایل به بهره برداری از آن، انگیزه‌های گوناگونی پنهان است که منجر به قرائت‌های مختلف و متفاوت از جوهر «آریایی» می‌گردد.

برای ترکمان‌ها، قزاق‌ها و ازبک‌ها، آژندیابی به گذشته آریایی، به معنای، در گام نخست، تایید وضعیت شان چونان «توده‌های بومی» است و در نتیجه، مشروعیت بخشیدن به حق ساختن دولت‌های خودی در خاکی که «سرزمین آبابی و نیای باستانی» شان شمرده می‌شود. «خویشاوندی آریایی» همین گونه برای توده‌های ترکی زبان، جایگاه شکوهند و پرافتخاری در تاریخ باستان فراهم می‌کند و آن‌ها را با اروپایی‌ها هم‌تراز می‌گرداند و کمک می‌کند تا از عقده حقارت (خودکم‌ترینی) رهایی یابند. منش ستیزه جو و رزمنده آریایی‌ها، که برانگیزنده و الهام بخش حس میهن پرستی و آمادگی برای دفاع از میهن در برابر

دشمنان بیرونی است، نیز بس ارزشمند تلقی می‌گردد. همین گونه، اهمیت به سزایی به ایده آل‌های اخلاقی بالای آریایی‌ها و «پاکیزگی معنوی» ایشان داده می‌شود.

...و سرانجام هم، نیاز مبرم کشورهای نوپای آسیای میانه به سیمای «نیاکان مشترک» برای استحکام ملی، زدایش قبیله‌گرایی و منطقه‌گرایی (جدایی خواهی) که این کشورها را با چالش‌های بزرگی رو به رو ساخته‌اند. در این قرینه، آریایی‌ها همچون سازندگان پیروزمند نهاد دولت، اتوریتیه بالایی پیدا می‌کنند و نوادگان ایشان باید راه نیاکان را پیش گیرند تا با آنان هم‌تراز گردند. با این حال، در میان نویسندگان ترکمان، قزاق و ازبک و نیز رهبران سیاسی شان، در بازپردازی سیمای کوچی‌های باستانی به عنوان نیاکان دورشان، هماهنگی و هم‌نگری وجود ندارد. برخی، با پیروی از سنت‌های اکادمیک شوروی پیشین، درباره روند پیچیده آمیزش قبایل بومی ایرانی زبان، با ترکی زبانان تازه وارد می‌نویسند، و در این زمینه، «آریایی‌ها» هم‌تراز با دیگر نیاکان شان ارزیابی می‌گردند. شمار دیگر استدلال می‌کنند که حتا در زمان‌های بسیار قدیم در میان قبایل بومی، هم ایرانی زبان‌ها و هم ترکی زبان‌ها بودند. دیگران به ستایش «آریانیسم» («Aryanism») (آریایی بودن) نیاکان خود می‌پردازند و ترکان را چونان اشغالگران تشنه به خون (خونخوار) پرداز می‌کنند. گروه چهارمی با اذهان به آریانیسم و آریایی بودن نیاکان، چنین وانمود می‌سازند که گویی آن‌ها از همان روز ازل ترکی زبان بوده باشند!

... و سرانجام هم، گروه پنجمی تلاش می‌ورزد ثابت بسازد که گروه‌های ترکی زبان در آسیای میانه در عصر برنز زندگی می‌کردند، و کوچی‌های ایرانی زبان، پساتر به این سرزمین‌ها آمده بودند!

افزون بر این، برخی از نویسندگان، گرایش به رانده‌مان از مفهوم «اختلاط تباری» به سوی تصور «پاکیزگی» زبانی و یا «جسمی» (سماتیک) (somatic purity) نیاکان و پیوستگی

مستقیم میان آن‌ها و نوادگان شان دیده می‌شود. این جهش با دوره پدیدایی کشورهای آسیای میانه پس از فروپاشی شوروی به مشاهده می‌رسد. گاهی نگاه نو به نیاکان، چونان مبارزه با اروپاستریسم و دیدگاه‌های استعماری بر تاریخ توده‌های بومی‌پنداشته می‌شود. در این حال، در آثار برخی از نویسندگان بومی‌ترکی، اروپاستریسم با پان ایرانیسم درهم آمیخته می‌شود.

گذشته از این‌ها، هرگاه در دوره شوروی، پان‌ترکیسم چونان «خیزش در برابر استعمار» ارزیابی می‌گردید، کنون دیگر، در جستجوی پناهگاه در برابر «جهانی شدن» که هویت و زیستار بومی را به چالش می‌کشاند، دست به دامان آن می‌شوند.

پیدا است که زبان همیشه معیار درخور اعتمادی برای تثبیت تعلق تباری نمی‌باشد و برای بسیاری از پژوهشگران، روند گذار از زبان‌های ایرانی به زبان‌های ترکی، به هیچ رو ایده وراثت (ارث بری، استمرار، تداوم و تسلسل) را زیر سوال نمی‌برد. برای برخی‌ها شیوه زندگی کوچروی و فرهنگ مرتبط با آن در وهله نخست، مهم‌تر از زبان به نظر نمی‌رسد. اما برای بسیاری، وراثت بیولوژیکی و سوسه انگیز است. در این زمینه، درباره نوع واحد نژادی، که نیاکان را با نوادگان پیوند می‌زند (ترکمان‌ها)، و یا «خوشاوندی خونی» هرگاه نوع فیزیکی (سیمای ظاهری) در روند هزاران سال متحمل دگرگونی‌های شایان توجهی هم گردیده باشد (قزاق‌ها)؛ سخن گفته می‌شود. در هر صورت، چنین ایده‌ای درباره نیاکان، به رستاخیز تئوری نژادی می‌انجامد که در چهارچوب آن، «خون» با «فرهنگ» می‌آمیزد.

ع. آریانفر

شماری از آثار دست اول علمی درباره:
ایران، آسیای مرکزی و توده‌های ترکی زبان،
دست‌آورد کار پژوهشگران پژوهشکده خاورشناسی
سن پترزبورگ روسیه

درمندان، به زبان‌های پارسی دری، ترکی و حتی زبان‌های اروپایی، منابع دست اول و موثق درباره توده‌های ایرانی و ترکی در زمان باستان بس‌اندک است. منابع کشورهای ترکیه و آذربایجان به دلایل سیاسی اصلاً مورد اعتماد نیستند. همین‌گونه آثار نوشته شده در دوره رضاشاه در ایران هم نواقصی دارند. منابع نوشته شده در افغانستان در سال‌های دهه‌های شصت و هفتاد سده بیستم، هم کمترین ارزش علمی ندارند و باید با قید احتیاط فراوان خوانده شوند. در سال‌های اخیر بازار جعل و تحریف تاریخ و تاریخ‌سازی در کشورهای آسیای میانه هم گرم است.

در حال حاضر، منابع اصلی دانشنامه‌هایی چون بریتانیکا، لاروس فرانسه، امریکانا و دایره المعارف کبیر روس و تا جایی هم دانشنامه ایرانیکا و دانشنامه‌های چاپ شده از سوی بنیاد دایرالمعارف ایران می‌باشد.

اما بزرگترین نهاد خاورشناسی از جمله تورک شناسی و مغول شناسی جهان، بی‌چون و چرا پژوهشکده خاورشناسی سن پترزبورگ است که در جهان علم چنان محک و معیار اکادمیک به شمار می‌رود. این نهاد علمی در بیست سال گذشته بیش از دوصد

اثر گرانبهای علمی بر پایه کاوش‌های باستان‌شناسی، نژادشناسی، زبان‌شناسی، ریشه‌شناسی، فقه لغت و ... درباره ایران، آسیای میانه، تبت، استان سینکیانگ چین، مغولستان و جنوب سیبری و توده‌های ترکی زبان قفقاز و جنوب روسیه چاپ کرده‌اند که بنده همه را دیده و از جمله بیست مقاله و کتاب ارزشمند را خوانده‌ام که شماری از آن‌ها را در پایان نوشته می‌آورم.

منابع چینی بس ارزشمنداند. اما درباره توده‌های بیابانگرد و دشتنورد آسیایی از دید دشمنی و خصومت نگاشته شده‌اند. کاستی بزرگ این منابع دشواری زبان چینی به ویژه زبان باستانی آن است و ترجمه‌های نادرست موجب گردیده است تا شمار بسیاری از دانشمندان را به گمراهی بکشاند. از همین رو تا کنون در اروپا چند بار اقدام به یازگزاری (تجدید ترجمه) منابع چینی شده است. خوشبختانه به زبان روسی ترجمه‌های بسیار نیکویی از سوی بیچورین (دانشمند اویغوری تبار) و دیگر داندگان زبان چینی، از آثار چینی در دست است. آثار یونانی به دلیل بُعد فاصله سرشار از لغزش می‌باشد. آثار پارسی و عربی پس از اسلام هم بسیار پراکنده بوده، اطلاعات بسیاری اندکی درباره تاریخ ترکان باستان به دست می‌دهند. آثار تبتی در گذشته چندان مورد توجه قرار نداشت. تنها تازه کار منظم روی آن آغاز شده است.

Рыкин П.О. Об одном тюркизме в «Тайной истории монголов»: ср.-монг. агам 'загон' (для скота) [?] // Монголика-ХІ. Спб.: Петербургское востоковедение, 2013. С. 64—72.

Страны и народы Востока. Вып. XXXIV: Центральная Азия и Дальний Восток / Под ред. И.Ф.Поповой, Т.Д.Скрынниковой. 2013. 374 с.

Уйгурские деловые документы X—XIV вв. из Восточного Туркестана / Предисловие, транскрипция, перевод с древнеуйгурского Л.Ю.Тугушевой; факсимиле рукописей. М.: Наука

Восточная литература, 2013. 326 с. (Памятники письменности Востока: CXXXVIII / осн. в 1965 г.)

Боголюбов М.Н. Труды по иранскому языкознанию: избранное / Составитель, ответственный редактор О.М.Чунакова. М.: Восточная литература, 2012. 503 с.: ил. (Классики отечественного востоковедения: осн. в 2001 г.).

Ислам на территории бывшей Российской империи: Энциклопедический словарь. Вып. 5 / Составитель и ответственный редактор С.М.Прозоров. Научные консультанты О.Ф.Акимускин, В.О.Бобровников. Указатели С.М.Прозоров, Т.Н.Сатпаева. М.: Восточная литература, 2012. 232 с.: ил.

Петросян Ю.А. Российская историография Османской империи. XVIII—XX вв. / Ответственный редактор И.Е.Петросян. СПб.: Наука, 2012. 260 с.

Klyashtornyj S. / 謝爾蓋·克里昂什多爾內. Manichaean Motives in the Turkic Runic Texts from Dunhuang and Tuva / 敦煌及圖瓦突厥古文本中的摩尼教主 // Dunhuang Studies: Prospects and Problems for the Coming Second Century of Research / 敦煌學:第二個百年的研究視角與問題. St. Petersburg: Slavia Publishers, 2012. P. 112—114,

Руми, Джалал ад-дин, Мухаммад. Маснави-йи ма'нави («Поэма о скрытом смысле»). Шестой дафтар (бейты 1—4916) / Пер. с перс. А.А.Хисматулина, О.М.Ястребовой; под ред. А.А.Хисматулина. СПб.: Петербургское Востоковедение, 2012. 480 с.

Якобсон В.А. История евреев и история древнего Ближнего Востока // Иудаика и востоковедение: Материалы научной конференции по иудаике, гебраистике и востоковедению. / Отв. ред. К.А.Битнер, Л.А.Лукинцова; Петербургский ин-т иудаики. СПб., 2012. С. 123—128.

Воробьева-Десятовская М.И. Великие открытия русских ученых в Центральной Азии. СПб.: Издательство А. Голода. 2011. 248 с.

Зайцев В.П. Рукописная книга большого киданьского письма из коллекции Института восточных рукописей РАН // Письменные памятники Востока, № 2(15), осень—зима 2011. М.: «Наука», Издательская фирма «Восточная литература», 2011. С. 130—150.

Манихейские рукописи из Восточного Туркестана: среднеперсидские и парфянские фрагменты / Введ., транслитерация, пер., коммент., прил. О.М.Чунаковой ; факсимиле рукописей. М.: Восточная литература, 2011. 159 с. (Памятники письменности Востока : СХІХ / осн. в 1965 г.).

Четвертые востоковедные чтения памяти О.О.Розенберга. Доклады, статьи, публикации документов / Составители М.И.Воробьева-Десятовская, Е.П.Островская. Редактор Т.В.Ермакова. СПб., 2011.

Воднева О.А. Ежегодная научная сессия Института восточных рукописей РАН (30 ноября — 2 декабря 2009 г.) // Письменные памятники Востока, 1(12), 2010. С. 264—265.

Воробьева-Десятовская М.И. Российские ученые на тропах Центральной Азии (открытие забытых письменных культур) // Письменные памятники Востока, 1(12), 2010. С. 237—253.

Кляшторный С.Г. Рунические памятники Уйгурского каганата и история евразийских степей. СПб.: Петербургское Востоковедение, 2010. 328 с. + 1,5 л. ил. (Orientalta).

Медведская И.Н. Древний Иран накануне империй (IX—VI вв. до н. э.). История Мидийского царства. СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2010. 264 с.

Медведская И.Н. Дьяконовские чтения 2010 года // Письменные памятники Востока, 1(12), 2010. С. 261—263.

Акимускин О.Ф. Коллекция персидских рукописей в собрании Института восточных рукописей РАН // Письменные памятники Востока, 2(11), 2009. С. 160—178.

Барфилд Т.Дж. Опасная граница: кочевые империи и Китай (221 г. до н. э. — 1757 г. н. э.) / Пер. с англ. Д.В.Рухлядева, В.Б.Кузнецова; науч. ред. и предисл. Д.В.Рухлядева. СПб.: Факультет филологии и искусств СПбГУ; «Нестор-История», 2009. 488 с, илл. (Серия «Nomadica»).

Гузев В.Г., Кляшторный С.Г. Древняя письменность Великой степи // Тюркологический сборник, 2007-2008. М.: «Восточная литература», 2009. С. 146-369.

Гуревич И.С. «Пинхуа о походе У-вана на Чжоу» и роман «Возвышение в ранг духов» (предварительные мысли) // Письменные памятники Востока, 1(10), 2009. С. 131—141.

Дандамаев М.А. Месопотамия и Иран в VII—IV вв. до н.э.: Социальные институты и идеология. СПб.: Факультет филологии и искусств СПбГУ, 2009. 512 с.

Дьяконов И.М. История Мидии от древнейших времен до конца IV века до н. э. / Под ред. С. Р. Тохтасьева, В. А. Якобсона. 2-е изд., доп. СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2008. 572 с. («Исторические исследования»).

Ioannesian I. Afghan folktales from Herat: Persian Texts in Transcription and Translation. New York, Cambria Press 2009. 319 p.

Иоаннесян Ю.А. История мученичества Хаджи Мухаммада Ризы Исфакхани в Ашхабаде // Письменные памятники Востока, 1(10), 2009. С. 34—58.

История в лицах: И.И.Цукерман, И.Э.Циперович, Н.А.Петров, Д.И.Тихонов, З.И.Горбачева, В.С.Колоколов, В.М.Штейн, И.П.Петрушевский // Письменные памятники Востока. № 1(10), весна-лето, 2009. С. 211-224.

История в лицах: Вс.И.Гохман, Е.А.Западова, Т.К.Посова, Р.Р.Орбели // Письменные памятники Востока, 2(11), 2009. С. 216—219.

Канева И.Т. Вставные предложения (на материале шумерских хозяйственных текстов) // Письменные памятники Востока, 2(11), 2009. С. 153—159.

Канева И.Т. Предложение с вопросом о признаке в шумерском языке // Письменные памятники Востока, 1(10), 2009. С. 161—167.

Каплан Г.Х. Рецензия на книгу: Ассиро-вавилонский эпос. Переводы с шумерского и аккадского языков В.К.Шилейко. Издание подготовил В.В.Емельянов. СПб.: Наука, 2007. (Литературные памятники) // Вестник древней истории, 4(271). М.: Наука, 2009. С. 201—211.

Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Государства и народы Евразийских степей: от древности к Новому времени. СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2009: 3-е изд.. исправл. и доп. 432 с. («Orientalia»). Новые книги по ассириологии издательства Брилль (Лейден) // Вестник древней истории, №2, 2009. С. 201—218.

Султанов Т.И. Ловушки для востоковедов-текстологов // Тюркологический сборник, 2007-2008. М.: «Восточная литература», 2009. С. 360-369.

Тюркологический сборник 2007-2008: история и культура тюркских народов России и сопредельных стран / Ред. кол.: С.Г.Кляшторный (пред.), Т.Н.Султанов, В.В.Трепавлов. М.: «Восточная литература», 2009. 423 с.

Klyashtornyj S.G. Old Turkic Runic Texts and History of the Eurasian Steppe / Eds. Victor Spinei and Cristina Spinei. București . Editura Academiei Române, Brăila . Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2008.

On the Trail of Texts Along the Silk Road. Russian Expeditions Discoveries of Manuscripts in Central Asia / The Catalogue of the Exhibition. Introductory articles by I.Popova and Takata Tokio. Kyoto 2009.

Дмитриев С.В., Попова Л.Ф. Кашгарская коллекция С. М. Дудина в Российском этнографическом музее // Российские экспедиции в Центральную Азию в конце XIX — начале XX века / Сборник статей. Под ред. И.Ф. Поповой. СПб.: Славия, 2008. С. 88—111.

Канева И.Т. Сравнительные обороты в шумерском языке // Письменные памятники Востока, 1(8), 2008. С. 147—153.

Кляшторный С.Г. Древнетюркские памятники рунического письма из Восточного Туркестана // Российские экспедиции в Центральную Азию в конце XIX — начале XX века / Сборник статей. Под ред. И.Ф. Поповой. СПб.: Славия, 2008. С. 50—64.

Колесников А.И. Конференция, посвященная истокам персидского Ренессанса (The Rise of the Persian Renaissance) // Письменные памятники Востока, 2(9), 2008. С. 322—324.

Кушев В. В. Афганский язык (пашто) XVI—XIX веков / Научные редакторы М. С. Пелевин, Ю. А. Иоаннесян. СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2008. 196 с. («Orientalia»).

Лившиц В.А. Согдийские «Старые письма» (I, III) // Письменные памятники Востока, 1(8), 2008. С. 173—176.

Лужецкая Н.Л. Отчет начальника Памирского отряда капитана В.Н. Зайцева (1893-1894) в Архиве востоковедов ИВР РАН // Письменные памятники Востока, 1(8), 2008. С. 154—164.

Пещеры тысячи будд : Российские экспедиции на Шелковом пути : К 190-летию Азиатского музея : каталог выставки/ науч. ред. О. П. Дешпанде ; Государственный Эрмитаж ; Институт восточных рукописей РАН. СПб.: Изд-во Гос. Эрмитажа, 2008. 480 с.: ил.

Попова И.Ф. 190 лет Азиатскому музею — Институту восточных рукописей РАН // Письменные памятники Востока, 1(8), 2008. С. 5—20.

Попова И.Ф. Вторая Русская Туркестанская экспедиция С.Ф. Ольденбурга (1914—1915) // Российские экспедиции в Центральную Азию в конце XIX — начале XX века / Сборник статей. Под ред. И.Ф. Поповой. СПб.: Славия, 2008. С. 158—175.

Попова И.Ф. Первая Русская Туркестанская экспедиция С.Ф. Ольденбурга (1909—1910) // Российские экспедиции в Центральную Азию в конце XIX — начале XX века / Сборник статей. Под ред. И.Ф. Поповой. СПб.: Славия, 2008. С. 148—157.

Попова И.Ф. Российские экспедиции в Центральную Азию на рубеже XIX—XX веков // Российские экспедиции в Центральную

Азию в конце XIX — начале XX века / Сборник статей. Под ред. И.Ф. Поповой. СПб.: Славия, 2008. С. 11—39.

Российские экспедиции в Центральную Азию в конце XIX — начале XX века / Сборник статей. Под ред. И.Ф. Поповой. СПб.: издательство «Славия», 2008. 244 с, ил.

Русинова Э.С. Воспоминания о XXV Международном конгрессе востоковедов (1960 г.) // Письменные памятники Востока, 1(8), 2008. С. 47—50.

Стеблин-Каменский И.М. Рекордсмен среди деканов // Иран-наме. №1. Алматы, 2008. С. 255-256.

Тугушева Л.Ю. Экспедиции в Центральную Азию и открытие раннесредневековых тюркских письменных памятников // Российские экспедиции в Центральную Азию в конце XIX — начале XX века / Сборник статей. Под ред. И.Ф. Поповой. СПб.: Славия, 2008. С. 40—49.

Чунакова О. М. Хрестоматия по авестийскому языку. СПб.: Факультет филологии и искусств СПбГУ, 2008. 176 с.

Чунакова О. М. Хрестоматия по древнеперсидскому языку. СПб.: Факультет филологии и искусств СПбГУ, 2008. 72 с.

Яхонтова Н.С. Юбилей С.Г. Кляшторного // Письменные памятники Востока, 1(8), 2008. С. 275—276.

Прозоров С.М. Интеллектуальная элита Мавараннахра и Хурасана накануне монгольского нашествия (по материалам рукописи биографического словаря ал-Андарасбани, 2-ая половина XII в.) / International Conference on Islamic Civilization in Central Asia / 4-7 сентября 2007. Астана, Казахстан. 2007.

Руми Джалал ад-дин Мухаммад. Маснави-йи Ма'нави («Поэма о скрытом смысле»). Первый дафтар (байты 1-4003) / Пер. с перс. О. Ф. Акимускина, Ю. А. Иоаннесьяна, Б. В. Норика, А. А. Хисматулина, О. М. Ястребовой / Общая и научная редакция, указатели А. А. Хисматулина. СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2007. 448 с.

Большаков О.Г. История Халифата. СПб.: «Гуманистика», 2006. 600 с.
Канева И.Т. Шумерский язык. — 2-е изд., доп. и перераб. Ответственный редактор И.М. Дьяконов — СПб.: «Петербургское Востоковедение», 2006. — 240 с. (Серия «Orientalia»).

Кляшторный С.Г. Манихейский мотив в древнетюркской «Книге предзнаменований» // Тюркологический сборник 2005. Тюркские народы России и Великой степи. М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2006.

Kljaštornyj S.G., Sultanov T.I. Staaten und Völker in den Steppen Eurasiens. Altertum und Mittelalter (Studia Eurasia. Band XI). Hrsb. von Reinhold Schletzer. Reinhold Schletzer Verlag, 2006.

Петросян И.Е. К вопросу о социальном составе джелялийской смуты (конец XVI — начало XVII в.) // Тюркологический сборник 2005. Тюркские народы России и Великой степи. М.: Издательская фирма «Восточная литература», 2006.

Прозоров С.М. Научное исламоведение в России (1980-2005) // Иран сегодня, 1(6)/2006. С. 20-24.

Тюркологический сборник 2005. Тюркские народы России и Великой степи // Редакционная коллегия: С.Г.Кляшторный (председатель), Т.И.Султанов, В.В.Трепавлов. М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2006.

Кляшторный С.Г. Хазарские заметки // Тюркологический сборник 2003-2004 (Тюркские народы в древности и средневековье). М.: «Восточная литература», 2005. Сс. 95-117.

Кычанов Е.И. «Яшмовое зеркало командования войсками лет правления Чжэнь-гуань» (1101-1113) / Вступительная статья и перевод с тангутского // Письменные памятники Востока, 1 (2), весна-лето 2005, 5-34.

Махабхарата. Заключительные книги XV–XVIII.

Ашрамавасикапарва, или Книга о жизни в обители; Маусалапарва, или Книга о побоище палицами; Махапрастханикапарва, или Книга о великом исходе; Сваргароханапарва, или Книга о восхождении на

небеса / Издание подготовили С.Л.Невелева, Я.В.Васильков. Ответственный редактор И.М.Стеблин-Каменский. СПб.: «Наука», 2005. («Литературные памятники»).

Норик Б.В. Антологии Хасана Нисари и Мутриби Самарканди как источник по истории письменной культуры Мавераннахра XVI — первой трети XVII вв. (Специальность 07.00.09 — Историография, источниковедение и методы исторического исследования). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук. СПб., 2005

Рухлядев Д.В. Древнетюркские рунические надписи VIII-IX вв.: генезис жанра и структура текста / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / Научный руководитель С.Г.Кляшторный. СПб., 2005. 23 с.

Рухлядев Д.В. Проблема жанра в изучении древнетюркских рунических памятников // Тюркологический сборник 2003-2004 (Тюркские народы в древности и средневековье). М.: «Восточная литература», 2005. Сс. 203-253.

Тюркологический сборник 2003-2004 (Тюркские народы в древности и средневековье). Редколлегия: С.Г. Кляшторный (председатель), Т.И. Султанов, В.В. Трепавлов. М.: «Восточная литература», 2005. — 375 с.

Юзбашян К.Н. Армянские рукописи в петербургских собраниях. Каталог. — СПб.: «Дмитрий Буланин», 2005.— 344 с. (Православный Палестинский сборник. Выпуск 41 (104)).

Лурье П.Б. Историко-лингвистический анализ согдийской топонимии / Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Научный руководитель В.А.Лившиц. СПб., 2004.

Акимушкин О.Ф. К вопросу о среднеазиатских переплетах рукописных книг (30-е годы XVIII — 30-е годы XX в.) // Письменные памятники Востока, 1, весна-лето 2004, 143-146

Акимускин О. Ф. Средневековый Иран: Культура, история, филология. — СПб.: Наука, 2004. — 404 с. (Восток: Общество, культура, религия). ISBN 5-02-027059-8

Калалы-гыр 2: Культовый центр в Древнем Хорезме IV—II вв. до н.э. / Отв. ред. Б.И.Вайнберг ; Ин-т этнологии и антропологии им. Н.Н.Миклухо-Маклая; Гос. музей Востока. — М.: Вост. лит., 2004. — 286 с.: ил., карты. — ISBN 5-02-018389-X (в пер.).

Кляшторный С. Г., Султанов Т. И. Государства и народы Евразийских степей. Древность и средневековье. СПб.: Петербургское Востоковедение, 2004: 2-е изд., исправл. и доп. 368 с. (Orientalia).

Кныш А.Д. Мусульманский мистицизм: краткая история / А. Д. Кныш; пер. с англ. М. Г. Романов. — СПб.: «Издательство “ДИЛЯ”», 2004. — 464 с. ISBN 5-88503-232-7.

Klyashtorny S.G. Customary Law in the Ancient Turkic States of Central Asia: the Legal Documents and Practical Regulations // Central Asian Law: An Historical Overview. A Festschrift for The Ninetieth Birthday of Herbert Franke. Ed. by Wallace Johnson, Irina F.Popova. Topeka, Kansas, 2004.

Султанов Т.И. Золотая Орда. Государство Чингизидов в Евразийской степи. Алматы: Мектеп, 2004. 176 с. (Серия «Слово седьмое»).

Чунакова О.М. Пехлевийский словарь зороастрийских терминов, мифических персонажей и мифологических символов / Ответственный редактор М.Н.Боголюбов; Ин-т востоковедения, С.-Петербург, фил. — М. : Вост. лит., 2004. — 286 с. : ил. — ISBN 5-02-018432-2 (в пер.).